

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

2. An possit Pontifex dispensare in jure divino positivo? Et an possit
Pontifex autoritate divina dispensare, & relaxare vota, & juramenta? Ex
part. 8. tract. 3. res. 2.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76359)

TRACTATUS SECVNDVS

DE

DISPENSATIONIBVS.

RESOL. PRIMA.

Quid sit dispensatio?

Et notatur inter dispensationem, & dispensandi potestatem esse quoddam discrimen, ex eo quod dispensatio est strictè interpretanda: potestas vero dispensandi, etiam si delegata sit, est late interpretanda, seu intelligenda. Ex part. 8. tractat. 3. Resolut. 1.

DEFINITVR dispensatio à glossa in cap. requiritur, 1. quasi. 7. verb. & plerisque iuris communis relaxatio, facta cum causæ cognitione ab eo, qui ius habet dispensandi. Ceterum hæc definitio supponit, ad valide dispensandum necessariam esse causæ cognitionem, quod controuersum est inter Doctores, quorum aliqui censent etiam non licitam, validam saltem fore dispensationem, etiam si absque causâ concedatur. Quamobrem illam sic alij definiunt: Dispensatio est iuris relaxatio à potestate relaxandi habente facta. Alij demum, omiſſa causâ efficiente, per formalem sic breuius perstringunt: Dispensatio est iuris relaxatio, per quam Primò difſerit à legis interpretatione, quòd hæc declarat tantum legem vim obligandi non habere in aliquo casu, vel persona particulari: illa, adhuc vigente legis obligatione, iusta aliqua exigente causa, subditum eximie à legis obligatione, quo aliqui obligatus teneretur. Quo fit, ut legem interpretari, non sit tantum superius, sed etiam subditi, qui per Episcopum poterit in casu particulari declarare, legem non obligare, ut in extrema, vel graui necessitate non obligare legem de non contractanda re aliena invito domino: in probabili periculo infirmitatis, scandali, aut alicuius notabilis damni non obligare præceptum de sacro audiendo die festo. Contra verò, in lege dispensare non potest, nisi superior cum sit actus iurisdictionis, qui superioritatem requirit in dispensante, & subiectionem in eo, cum quo dispensatur. Et hæc omnia docet Amicus in curs. Theolog. tom. 5. disp. 6. sect. 1. n. 5. cui ego addo Granadum in part. 2. D. Thomas. tract. 2. disp. 6. sect. 1. num. 1. Pontium de Matrim. lib. 8. cap. 3. Caltrum Palauri tom. 1. tract. 3. disp. 3. punct. 1. num. 2. & alios penes ipsos.

Notandum est tamen hic cum Granado ubi supra, tract. 3. part. 2. disp. 17. num. 1. inter dispensationem, & dispensandi potestatem esse quoddam discrimen, quòd nimirum dispensatio est strictè interpretanda cum sit relaxatio iuris, & quodammodo contra ius, cuius correctio vitari debet, quoad possibile fuerit. Potestas verò dispensandi etiam si delegata sit, est late interpretanda, seu intelligenda, cum in beneficij concessio, ab eo, qui potestatem contrariatur illa potestas. De hoc discrimine legendus est Thomas Sanchez lib. 8. de Matrim. disput. 1. Tom. 111.

& 2. ubi varias exceptiones, & limitationes, atque ampliationes huius generalis doctrinæ solita eruditione exhibet, & declarat. Sed de hac materia infra iterum redibit sermo.

Infra in Resolutionibus quæ hic sunt etiam infra 20. 48. & 49. & pro parte in aliis 55. carum notandum.

RESOL. II.

An possit Pontifex dispensare in iure Diuino positiuo.

Et an possit Pontifex autoritate diuina dispensare, & relaxare vota, & iuramenta? Ex p. 3. tr. 3. Resol. 2.

§. 1. Affirmant Canonistæ, & asserunt in omni iure diuino positiuo, seclusis fidei articulis, posse ex causa graui, & urgente Pontificem dispensare. Sic Panormitanus in cap. proposuit, de concess. prebend. num. 20. Felinus in cap. que in Ecclesiis, de constitut. num. 19. & 20. & plurius exornat, & in cap. de constitut. num. 23. Dec. cons. 112. num. 3. & in supradicto cap. que in Ecclesiis, n. 44. in nouis.

2. Aliqui etiam Legistæ in leg. manumissiones, ff. de iust. & iure, & l. 2. Cod. de seruauibus. Confuse autem loquuntur de lege diuina positua, & naturali, & interdum sub lege diuina comprehendunt ius gentium, & de dispensatione improprie, & late, ut comprehendit interpretationem; loquendo autem in rigore, & in nostra specie suadet hæc sententia idè inducenda, nam Pontifex dispensat. Primò, in ministerio Confirmationis, ut sit simplex Sacerdos; cum tamen iure diuino sit Episcopus. Secundo, in residentia Episcoporum, ad quam ipsi iure diuino tenentur. Tertio, in voto etiam solemnè, cum sit ex institutione diuina: nam status religiosus à Deo institutus est. Quarto, in illa lege Dei: Quos Deus coniunxit, homo non separet; vel dispensando in matrimonio rato, l. in vinculo spirituali, inter Episcopum, & Ecclesiam sponsam suam, iuxta mentem Innoc. III. cap. inter corporalia, de translat. Episcop.

3. Secundo, ex ratione illius textus: nam Pontifex quando hæc facit, non operatur potestate humana, sed diuina: nihil ergo mirum est, quòd in iure diuino dispense, manifestum enim est Deum posse hanc potestatem concedere; nam quod potest per se facere in hoc genere, potest facere per hominem, sicut inter homines superior potest inferiori concedere, ut in sua lege dispense. Et hanc potestatem videtur Deum dedisse illis verbis, Pascite oues meas: Quodcumque ligaueris, & solueris, &c. Et hæc dispensatio interdum est valde conueniens, & non possumus accedere ad Deum ipsum, ut dispense: non enim gubernamur ordinariè immediatis Dei concessionibus, vel reuelationibus, licet interdum miraculosè fiant; ergo pertinuit ad suauem Dei providentiam, ut hanc potestatem suo Vicario relinqueret, sicut nunc etiam pertinet ad prudentiam Pontificis concedere inferioribus Episcopis, ut in aliquibus legibus Pontificis dispense.

Sup. seqq. in hoc, & seq. §. infra in hæc ipsa mei Ref. à §. Restat & pro hoc primo magis late supra in tr. 1. Ref. 11. & in aliis eius primæ annot. & pro Vinculo spirituali contento in fin. 7. ante finem §. 2. huius Ref. magis late supra in tr. 1. Ref. 100. §. Sed.

4. Sed his non obstantibus, Theologi profus contrariam sententiam tenent, quos citat, & sequitur Casus Palaeus tom. 1. tract. 3. disputat. 6. punct. 3. num. 5. & ratio est, ait illic, quia Pontifex non habet hanc potestatem, nisi à Christo Domino illi sit specialiter commissa. At hæc commissio non constat, Primò, ex filis verbis: *Quodcumque ligaveris super terram*; tam quia illa verba nimis generalia sunt. Ex verbis autem ita generalibus non debet inferri concessio rei ita grauis, & extraordinaria; quia propter eius grauitatem specialem concessionem desiderabat. Quocirca nunquam intellexerunt Pontifices illis verbis esse talem potestatem concessam, alias sæpè vñ illa fuissent, sicuti vtuntur alijs potestati- bus sibi datis, quasque habere agnoscunt. Item hæc potestas non cadebat in ædificationem Ecclesie, sed potius in illius destructionem; destruebat enim veritatem, & firmitatem Ecclesie: Ecclesia enim per totum orbem terrarum est vna, non solum in articulis fidei, sed etiam in religioso cultu, qui in sacrificiis, & Sacramentis continetur; si igitur hic religiosus cultus variari posset decursu temporis, vix vnitas Ecclesie agnosceretur. Adde Christum Dominum nulla alia præcepta positiua Ecclesie imposuisse, præter illa quæ pertinent ad fidem, & ad Sacramenta, & sacrificia, si igitur in his admittatur dispensatio, faciliè Ecclesia corrumpere poterit, cum eius fundamenta corrumpant. Denique nulla potest cogitari causa legitima dispensandi in aliquo præcepto diuino, quæ in omnibus præceptis locum non habeat: at concedere potestatem dispensandi in omnibus, videtur Ecclesie vnitati & stabilitati omnino perniciosum. Ergo etiam videtur perniciosum concedere potestatem dispensandi in quolibet ex his præceptis diuinis. Maiorem probò exemplis. Sæpè contingit casus, vt ob defectum aquæ paruulus absque Baptismo moriatur; sæpè, vt Sacerdos non adit absoluen- do. Poterit ergo in his casibus dispensare, vt aqua rosata pro naturali apponatur; & laicus nomine Sacerdotis absoluat? Absit. Item in aliqua religione esse potest summa penuria tritici, in alia vini. Dispenset ergo Pontifex, vt in pane hordeaceo, vel in ficera consecratur? Item ex obseruatione sigilli Confessionis, graue damnum Sacerdoti; vel Regno imminere potest. Dispenset ergo Pontifex in tali præcepto? Quod si in his, & alijs dari non possit dispensatio, in nullo præcepto diuino est concedenda; quia firmitas horum præceptorum magis expedit Ecclesie, quam quælibet alia causa, quæ pro dispensatione illorum excogitari potest. Et hæc omnia docet Palaeus *ubi supra*; cui ego addo Merollam tom. 2. disp. 4. cap. 6. dub. 10. per totum, omnino videndum.

Sap. hoc supra ad me-
dium, §. 2.
huius Ref.
Verf. Primo.
&c.

5. Restat modò respondere ad argumenta contraria superius posita, & ad obiectionem de Ministro Confirmationis; assero, vel institutionem Christi non fuisse omnino imitatam ad Episcopum, sed cum illo addito, quod ponunt Concilia, ordinarium ministrum esse solum Episcopum: vel certè in eo casu specialiter concessit Deus potestatem dispensandi, vt colligi videtur ex vsu, & traditione Ecclesie, non vero in alijs: in exemplo vero de residentia, Sor. 13. *Instit. quest. 3. artic. 4.* sentit tantum posse id fieri per modum interpretationis: aliqui illum reiciunt, quia tunc reuera pollicitur obligatio, quæ inheret; ergo illa non est interpretatio pura, sed materia mutatio: nam illa non esset obligatio iuris diuini positiui, sed naturalis, in quod non cadit dispensatio, sed materia mutatio, qua facta cessat obligatio. Nam obligatio illa oritur ex officio Pastoris, & promissione in eo inclusa; Pastor autem supremus potest credere quasi iure acquisito,

& promissione, & curam ouium alij committere, & ita cessat obligatio: idem supra agentes de lege naturali diximus in voto, & matrimonio rato. Solemnitas autem voti non est de iure diuino, & indissolubilitas matrimonij, si aliquo modo est maior in lege noua, solum est in matrimonio consummato, & illa omnino indispensabilis est, & ita patet ad omnia exempla posita in primo argumento.

6. Ad secundum verò argumentum respondeo talem dispensationem non fuisse vtilem futuram Ecclesie, quia præcepta diuina positiua sunt paucissima, & facilissima; & propterea multò magis commodum est, vt immutabilia semper retineantur, quam quod potestas sit in illis dispensandi, ad euitandum in aliquo rato casu aliquod incommodum priuatum.

7. Potest Pontifex autoritate diuina dispensare, & relaxare vota, & iuramenta, sed hoc non est propriè dispensare in lege noua diuina: solum est cedere iuri Dei quæsitio ex voto, vel iuramento, per autoritatem quam habet ad talem concessionem, tanquam eius œconomus, seu dispensator.

RESOL. III.

An Pontifex possit dispensare in his, quæ statuta sunt à iure Canonico positiuo.

Et an possit Pontifex dispensare in legibus Episcoporum, & aliorum Prælatorum imò, & in Concilio includenti ipsum Pontificem?

Et an possit feri lex in Concilio, quæ sub mortali obligetur Pontifex ad non dispensandum ex vlla causa?

Et an in lege, & præceptis Apostolorum Papa dispensare possit?

Et ex doctrina huius Resolutionis aliqua alia notabilia inferuntur, & explorantur. Ex parte 8. tract. 3. Resol. 3.

§. 1. Respondeo affirmatiue ex capite proposuit, de concess. præben. Dico igitur, quod Papa potest dispensare in legibus Episcoporum, & aliorum Prælatorum; quia inferior potestas non obligat, nisi cum subordinatione ad superiorem, & cum dependentia à superiore. Idem est de æquali in eadem sede & iurisdictione; qualis est successor: quia, moraliter loquendo, idem censetur. Sic Pontifex dispensare potest in toto iure Canonico: quia ipse est æqualis suis Antecessoribus, imò & Concilio includenti etiam ipsum Pontificem; maior verò Concilio solo, & sine Pontifice sumpto. Idem docet Coartruuas part. 4. cap. 6. §. 9. numer. 6. Turrectemata 3. summa, cap. 52. & 53. Valquez disput. 178. cap. 2. numer. 15. Viualdus append. ad candelab. cap. 12. à numer. 17. Victoria relect. de potest. Papa, numer. 4. & seqq. Glossa cap. ubi periculum de elect. in 6. Panormitanus c. significasti, de electione, & alij multi, quos referunt, & sequuntur Valquez supra, Azorius tom. 1. lib. 5. cap. 15. quæst. 5. qui cum alijs merito carpit Victoriam supra prop. 12. affirmantem posse fieri legem à Concilio, quæ sub mortali obligetur Pontifex ad non dispensandum vlla ex causa. Nam Concilium nullam potest legem condere, quæ Papa auferat potestatem dispensandi validè in illa, etiam sine causa, aut licitè, cum affuerit causa, quæ in omni lege positiua contingere potest. Neque potest definire Concilium nullam talem causam contingere posse. Et esto & finiret, & esset verum; tamen tunc non lege Concilij, sed diuina ligaretur: vide Viualdum append. ad candelab. cap. 12. numer. 20. & Cordubam l. 4. quæst. 8. qui tamen nimis fauet Victorie.